

Karl Evangs pris – skifte navn?

Michael 2016; 13: 210–4.

«Karl Evangs pris ble opprettet i 1981 som en honnør til den tidligere helsedirektørens sosialmedisinske pionerinnsetning. Hensikten med prisen er å stimulere interessen og arbeidet for folkehelsen og sosiale forhold av betydning for denne.» Slik lyder innledningen til statuttene for denne prisen, som opprinnelig ble innstiftet av Helsetilsynet, men som siden 2014 er overtatt og forvaltet av Helsedirektoratet. De senere årene har bedømmelseskomiteen for prisen fått seg forelagt ulike kritiske merknader. Dels har det vært forslag om å endre betegnelse på prisen til noe mer nøytralt og «forståelig» for dagens yngre generasjoner – ettersom mange ikke lenger vet hvem Karl Evang (1902–81) var. Dels er det kommet innsigelser på prisens tilknytning til nettopp Karl Evang, med henvisning til Evangs syn på eugenikk og sterilisering i sine tidlige år som helsedirektør. Med samtykke fra Line Oma i Helsedirektoratet gjengir vi her hennes skriftlige saksforberedelse til ett av møtene, der bedømmelseskomiteen diskuterte hvordan vi skulle forholde oss til kritikken. Samtidig er dette en god anledning til å minne om at Karl Evangs pris fortsatt henger høyt, vist ved rekken av tidligere prisvinnere. Navnet på selve prisen ble ikke endret.

Det var med en viss forbauselse at bedømmelseskomiteen for Karl Evangs pris¹ for et års tid siden mottok uformelle forslag om å endre navnet på prisen. Begrunnelsen var på et vis rørende naiv. «Det er så lenge siden Karl Evang levde...», og det er ikke så mange av dagens unge som i det hele tatt vet hvem han var. Kunne vi ikke heller gå inn for noe mer nøytralt – for eksempel «Folkehelseprisen» eller noe slikt? «Helsedirektoratets folkehelsepris» var et seriøst forslag.

¹ Forfatteren er medlem av bedømmelseskomiteen for Karl Evangs pris. De øvrige er Elisabeth Brodtkorb, Mina Adampour, Jakob Linhave, og som leder Anne Kari Lande Hasle.

Figur 1: Utdelingen av Evangprisen ledsages ofte av stor oppmerksomhet. Dette bildet er fra prisutdelingen i 2010, da Per Fugelli (f. 1943) mottok prisen og kvitterte med å gi en samfunnsmedisinsk forelesning. (Foto: Øivind Larsen)

Det ble ingen lang diskusjon i komiteen om akkurat dette. Vi minnet hverandre om hvorfor man knytter bestemte navn til priser eller minnebegivenheter. Nettopp for å minnes. Og for å låne den prestisjen og det ethos som fortellinger om personens liv og virke har etterlatt seg. Ville noen i England for eksempel foreslå å endre navn på den årlige høytidelige «Harveian Oration» i regi av The Royal College of Physicians, fordi dagens unge leger kanskje ikke helt vet hvem William Harvey (1578–1657) var? Eller endre navn på Norske P.E.N.s Ossietzkyprisen, fordi det er så lenge siden Carl von Ossietzky (1889–1938) fikk Nobelprisen? Og Alfred Nobel (1833–1896)...? Nei – for ham holder visst fortsatt den kollektive hukommelsen.

Litt mer vrient ble det da det i februar 2016 innløp en mer omfattende henvendelse til komiteen fra Taternes landsforening, «...som stiller seg kritisk til at vi deler ut en pris i Karl Evangs navn», som det het i oversendelsen til komiteen. Kritikken gjaldt hovedsakelig Karls Evangs syn på eugenikk og sterilisering.

Figur 2: Evangprisutdelingen gir anledning til å arrangere samfunnsmedisinske seminarer om temaer innen prisvinnerens arbeidsfelt, ofte med stor tilslutning. Her sees auditoriet ved daværende Høgskolen i Oslo i 2010. (Foto: Øivind Larsen)

Selvsagt var vi i komiteen vel kjent med Evangs syn på disse spørsmålene, men det hadde ikke slått oss at det kunne komme opp som en kritikk av navnet på selve prisen. Synspunktene på eugenikk var utbredt både blant politikere og i store deler av det medisinske etablissement til langt inn i etterkrigstiden, og Evangs rolle var sånn sett ikke i utakt med sin tid. Vi mente også at kritikken var basert på en feiltolkning av begrunnelser for mange av Evangs synspunkter, slik det også framgikk av Line Omas notat til komiteen².

Dessuten hadde kritikken allerede vært oppe i dagen da komiteen i 2013 valgte lege Ole Mathis Hetta og Tayyab M. Choudri til prisvinnere for deres innsats for urbefolknings- og minoritetshelse. I sin tale under det årlige Karl Evang-seminaret, der prisen utdeles, gikk Hetta også inn på historien om den norske statens overgrep mot den samiske befolkningen. Som i tidligere tider var det gjerne medisinen og helsetjenesten som leverte faglige argumenter for praksiser som vi i dag vil ta avstand fra, også når det for eksempel gjaldt sterilisering. Som leder av den tids helsevesen var klangen av Evangs navn den gang ikke ubetinget positiv der nord.

² Oma L. Notat om Karl Evangs virke. *Michael* 2016; 13: 215-20. opprinnelig oversendt komiteen som et «internt notat», men gjengis her in extenso som egen artikkel med Line Omas samtykke.

Figur 3: Et eksempel på seminarforedrag i forbindelse med Evangprisutdelingen i 2010: Politidirektør Ingelin Killengreen (f. 1947) drøfter hva godt nok barnevern er for politiet. (Foto: Øivind Larsen)

På den annen side – fortsatte Ole Mathis Hetta – var den velferds-politikken Evang stod i front for også årsaken til at samebefolkningens kår etter hvert ble dramatisk forbedret, slik at han, som prisvinner, hadde fått sin medisinske utdanning og anledning til å ha sitt fruktbare virke som lege.

Det var altså gode grunner til at bedømmelseskomiteen for Karl Evang-prisen³ til slutt måtte ta en grundig diskusjon om navnespørsmålet. Det var knapt noen uenighet blant komiteens medlemmer om at prisen fortsatt måtte være knyttet til Karl Evangs navn. Dette var det viktigste budskapet komiteen hadde til sin oppdragsgiver Helsedirektoratet etter diskusjonene i mars 2016. Vektleggingen av nettopp dette poenget fikk muligvis overskygge at flere av komiteens medlemmer underveis hadde uttrykt seg positivt om en eventuell navneendring til «Karl Evangs folkehelsepris», ettersom det kunne bidra til å tydeliggjøre hva prisen tildeles for. Men noen formell

³ Den «førrige» bedømmelseskomiteen, med Aslak Syse som leder, de øvrige var Marie Rein Bore, Elisabeth Brodtkorb, Steinar Westin og Sidsel Platou Aarseth (avløst av Line Oma da Helsedirektoratet overtok forvaltningen av prisen i 2014).

votering om et slikt mindre tillegg til Karl Evangs navn på prisen ble ikke foretatt da saken var oppe i vår. Det var for eller mot Karl Evangs navn på prisen i fortsettelsen det dreide seg om.

Med samtykke fra vår gode saksbehandler i Helsedirektoratet, Line Oma, presenterer vi her i dette nummeret av *Michael* det saksframlegget hun gjorde for komiteen i mars 2016². Dette er også et godt påskudd til å fortelle mer om Karl Evangs pris, med listen av prisvinnere siden 1981.

Og navnet på prisen? Det ble altså ikke endret.

Steinar Westin

steinar.westin@ntnu.no

Institutt for samfunnsmedisin

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Trondheim